

rium implerent! o sacerdos, o religiose, o mercator, o vos omnes, quotquot in hoc mundo vivitis! attendite quod sit ministerium vestrum, videte ad quod ministerium a Deo vocati sitis, sedulo inquirete et probate quid a vobis Deus exigit: *probetis quæ sit voluntas Dei bona, ac beneplacens et perfecta* (ad Coloss. 8): agnita autem Dei voluntate, ei adimplendæ insistite; postquam noveritis ad quod Deus vos ministerium vocavit, illud sollicite et perfecte adimplete. O sacerdos, ea fac quæ veri sacerdotis sunt! o religiose, ea adimple quæ statum tuum spectant! o iudex, o medice, tu qualicumque status et conditionis sis, adimple perfectissime quæcumque ad ministerium tuum pertinent. Philosophia christiana hæc est: digne ambulare vocatione, qua vocati sumus, seu, quod idem est, ministerium nostrum implere; hæc est vite spiritualis compendiosa summa; et in tremendo iudicii die non a nobis inquiret Deus, an mortuos suscitaverimus, an montes ex uno loco in alium transtulerimus, vel an alia miracula fecerimus; verum an ministerium nostrum impleverimus. Non quæret etiam Deus a sacerdote seculari, an vitam eremiticam sectatus sit; nec a iudice vel medico postulabit, an Ordinis cuiusdam regularis statuta servaverit; a sacerdotibus, a iudicibus et a cunctis hominibus exquiret, an ipsi vocanti obtemperaverint, et an in statu, ad quem vocati fuerant, ministerium suum impleverint: hos autem servos, qui suum non impleverint ministerium, mittet in tenebras exteriores: *mitte eum in tenebras exteriores* (Matt. 21, 13). Cuique autem illorum, qui pie et perfecte ministerium suum impleverint, dicit Deus: *euge serbe bone et fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui*. Estote ergo fideles in adimplendo ministerio vestro, ut aliquando in gaudium Domini intretis, et æternam beatitudinem obtineatis. Amen.

DE CONCEPTIONE B. M. VIRGINIS.

CONCIO PRIMA.

Quæ est ista? (Cant. 6).

Si cuncta totius vitæ Mariæ momenta ponderare, penetrare et oratorio sermone illustrare liceret, ne unicum totius vitæ ejus inveniretur instans, in cuius elogia facundus orator erumpere non valeret: quippe quæ singulis quibus in hoc mundo vixit momentis mente, corde, tota denique anima mirabiliter Deo placuit, eique charitatis ardentissimæ vinculo perfectissime adhesit. Ast felicissimum conceptionis momentum, in quo purissima ejus anima corpori fuit infusa, specialioribus dignum videtur encomiis, cunctisque hodie concionatoribus amplissimam et subtilissimam dicendi materiam subministrat. Verum quidem est, quod sacrum illud Mariæ conceptionis instans fuerit quasi abyssus antiquioribus sacre Theologiæ magistris impenetrabilis; illud momentum perfecte nosse non eorum erat: *non est vestrum nosse tempora, vel momenta*: illius momenti plenior et perfectior notitia Doctori subtili et aliis qui post ipsum floruerunt, Doctoribus servata fuisse videtur (1): hi abditissimum illud mysterium scrutati sunt et innu-

(1) Sic se res habebat auctoris ævo; felicior nobis cessit ætas, cum hæc veritas de immaculato B. V. Conceptu non quibusdam tantum doctoribus vel theologis scholis innotescit, verum omnibus omnino Christianidelibus infallibiliter patet, utpote dogma a Summo Pontifice Pio IX s.m. definitum, plaudente universo orbe catholico, anno octingentesimoquinquagesimo quarto supra millesimum. N. E.

meris argumentis Mariam in conceptione sua originale peccatum non contraxisse probarunt. In adducendis eorum argumentis non immorabor; solummodo Dei Genitricem in instanti conceptionis suæ considerabo, laudabo et mirabilem prædicabo; quod fiet explicando, quæ et qualis in hoc momento extiterit: *quæ est ista. Ace.*

Deum, Adamum et Joachim beatæ Virginis Mariæ patres extitisse cuncti fatentur. Deus ejus fuit pater creatione, Adamus origine et Joachim generatione. Deus fuit Mariæ pater, cum communis omnium penitus hominum sit pater: *unus est pater vester* (Matt. 23, 9). Adamus fuit ejus pater, cum omnes ab eo, ut ab hominum primo, processerint; *Adam enim primus formatus est* (1 Tim. 2, 13). Joachim tandem ejus pater extitit, cum a sanctis Joachim et Anna fuerit genita; *fructum hujusmodi germinaverunt*. Unde si quærantur, quæ et qualis Maria in ipso suæ conceptionis instanti fuerit; *quæ est ista?* omnes uno ore respondebunt, quod in illo momento Dei Adami et Joachim filia fuerit. Jamvero quis forte dicere posset: vere quidem Maria in primo conceptionis suæ momento fuerit Adami filia, ergo itidem fuit et hæres criminis ipsius; verum est etiam, quod in eo instanti Maria fuerit Dei filia, at simul fuit ejus inimica, ejusque gratia totaliter orbata; verum denique quod in hoc momento Maria Joachim filia extiterit, ast pariter ex tunc miseriarum et infortuniorum ejus particeps est effecta. Heu! si sic res se haberent; quam infelix et quam misera extitisset Maria in suæ conceptionis momento? Faustiora de illa pensem, gloriosiora de illa sentiamus. Fateor quidem, quod hæc in eo instanti Adami, Dei et Joachim filia extiterit, at fuit 1. *filia Adami*, quin criminis ejus fuerit hæres; 2. *filia Dei*, quin ejus gratia careret; 3. *filia Joachim*, quin ejus miseriarum fieret particeps. En tres hujus orationis partes, quibus dignoscere quisque poterit, quæ et qualis in conceptione sua Mariæ extiterit; *quæ est ista?*

I PARS.

*Maria in sua conceptione fuit filia Adami,
quin criminis ejus fuerit hæres.*

Adamus est communis omnium hominum pater; ex eo. ut protoparente, cuncti descendunt; ex eo Christus etiam et Maria, non secus ac alii homines, originem duxere, hac tamen differentia, quod alii ita Adami sint filii, ut sint etiam criminis ejus hæredes: *si filii et hæredes*. Christus autem et Maria tam probrosam non sunt nacti hæreditatem; non quidem Christus, qui cum Deus esset, nulla cujuslibet peccati macula denigrari poterat; non etiam Maria, quæ Adamatici sceleris rea et hæres esse nequibat, cum in hunc mundum venerit, ut esset Mater Dei sui, Creatoris sui et Redemptoris sui: ut esset Mater Dei sui, qui eam elegit; Creatoris sui, qui eam formavit; Redemptoris sui, qui eam redemit.

1. Cum Christus, ut Verbum ab æterno incarnari statuerit, decrevit itidem in B. Mariæ Virginis utero carnem assumere eamque prælegit in Matrem; ex tunc hæc ei ita placuit, ut ejus humilitatem, virginitatem, aliasque virtutes prospiciens, illam in parentem futuram selegerit: *elegit eam Deus et præelegit eam*. Non fortuito factum est, quod Maria Christi Mater extiterit; non forte et casu hoc evenit, verum ex divina præelectione: *Beata Virgo fuit electa divinitus, ut esset Mater Dei* (S. Th. 3 p. q. 27). Itaque cum Christus Dominus eam in matrem elegerit, quis eam peccatricem et infelicem adamitici sceleris hæredem fuisse rationabiliter asserere posset? Non est, quod talia sentiamus; ut enim ait Petrus Damianus, *Christus Matrem talem sibi elegit, qualem meruit habere, de qua non erubesceret*. Et non solum talem sibi elegit, de qua non erubesceret, etiam talem, quæ ipsum deceret: *talem sibi scivit eligere, qualem et se decere sciebat* (S. Bern. sup. Miss. est. 2). Dicat nunc quis, an Christum deceret in

Matrem elegisse filiam aliqua labe infectam, originalis criminis ream et adamitici sceleris hæredem? Minime quidem; imo eum plurimum dedeceret atque inde maximus erubescendi locus inesset. Velim, quod Maria unico dumtaxat momento communis hujus criminis rea et adamitici sceleris hæres extiterit, momentanea tamen hæc infamiae nota in omnia Marianæ vite momenta aliquo modo respergeretur et semper vere de Maria diceretur, quod aliquo vitæ suæ momento fuerit peccatrix et Dei inimica. Sicut enim urbi Romæ æternum erit dedecus, quod a suo principio fraterna fuerit cæde fœdata; hoc dedecus nunquam hæcenus consequens posteritatis gloria potuit delere; ita si Maria ab instanti conceptionis originali peccato fœdata fuisset, ignominia, quam tunc contraxisset, indelebilis in æternum perseverasset. Quæ autem, quæso, Christo inesset gloria, quis ei honor, quod talem sibi eligisset Matrem? Non honor quidem, at magnum dedecus et maxima ignominia et confusionis causa, quia ei homines, ac etiam dæmones exprobrare potuissent, quod conceptus fuerit in sinu peccatricis; et sicut Judæi de ipso dicebant: *nonne hic est fabri filius?* (Matt. 13, 55), ita et dæmones jactanter ei dicere potuissent nonne tu es filius Mariæ, quæ originali peccato fuit fœdata? Nonne tu es filius hujus puellæ quondam servæ nostræ utpote adamitici sceleris hæredis? Scimus, quod tu illam angelorum Reginam, imperatricem hominum, Patris Æterni filiam et Spiritus Sancti sponsam proclames; attamen fatendum, quod aliquando nobis fuerit mancipata, et quod, non secus ac aliis homines, ipsa criminis adamitici maculam contraxerit. Heu quanto cum rubore talia audisset Christus! Certe tunc magna ei inuisisset erubescendi causa ex hoc quod talem sibi elegisset Matrem; ideo merito prorsus credimus Mariam in conceptione sua adamitici criminis hæredem minime extitisse, cum fuerit Mater Dei sui, qui eam in Matrem elegit. Doctor Angelicus in sua summa docuit, quod cum Christus Mariam in Matrem sibi elegerit, non est dubitandum, quin eam ad hoc ministerium idoneam reddiderit: *quia illos, quos Deus*

ad aliquod elegit, ita præparat et disponit, ut ad id, ad quod eliguntur, inveniuntur idonei. Maria autem, inquit, non idonea fuisset Christi Mater, si peccasset aliquantulum, etsi unicum peccatum etiam veniale perpetrasset, quia *ignominia Matris ad Filium redundasset.* Peccatum veniale, quantumvis leve, est semper animæ macula, Dei offensa et aliqua ignominia nota; si autem tali quodam peccato Maria se coinquinasset idonea non fuisset, ut fieret Mater Christi, quia talis *ignominia Matris ad Filium redundasset,* et semper vere dici potuisset, quod Christus sibi elegisset Matrem peccatricem; ac proinde, inquit Divus Thomas, Maria nullum unquam commisit peccatum veniale, cum illa Christus in Matrem elegerit. Demiror illud Doctoris Angelici principium; atque ex illo a fortiori infero, quod Maria adamitici sceleris hæres nunquam fuerit: quia si hæc peccatum originale contraxisset, non fuisset idonea Christi Mater; nam *ignominia Matris ad Filium redundasset.* Majorem procul dubio turpitudinem, majoremque ignominiam ingerit peccatum originale, quam peccatum veniale; peccatum enim originale tollit gratiam, a Deo separat, animæ necem infert, jure ad beatitudinem privat et dæmonis servituti subdit: quos omnes malignos effectus non causat peccatum veniale; ac proinde gravius et turpius est, peccato originali, quam peccato veniali inquinari, et si Maria peccatum originale contraxisset, major *ignominia ad Filium redundasset,* quam si illa veniale aliquod peccatum perpetrasset. Cum igitur infert D. Thomas, Mariam nullum unquam veniale peccatum commisisse ex eo quod eam Christus elegerit in Matrem; a fortiori inferendum est, quod originale peccatum non contraxerit et quod adamitici sceleris hæres non fuerit: quia Christus eam in Matrem sibi elegit. Itaque Maria a labe adamitica immunis dicenda, quia fuit Mater Dei sui qui eam elegit; ab illa quoque præservari debuit, *quia fuit Mater Creatoris sui, qui eam formavit.*

2. Quærent legumdoctores, an amor tantum ascendere possit, quantum descendit? seu an filiorum erga parentes amor tantus esse possit, quantum est amor parentum in filios! Ad

quod respondent cuncti, quod cum amor per effectus, seu per beneficia exhibita dignoscatur, fieri nequit, ut filius tantum parentes diligat, quantum ab iis fuit dilectus: cum ab iis beneficium percipiat, cujus non potest reddere æquivalens; ab iis enim accepit esse, iisque esse dare non potest. Hæc quidem ratio quoad alios valet; respectu Christi nullius est momenti et valoris, quia ipse Matri suæ esse et vitam contulit; non solum eam ab æterno in Matrem elegit, eam etiam in tempore creavit, eamque formavit, antequam in ejus utero ipse per Spiritus Sancti operationem formaretur. Unde Spiritus Sanctus sic Mariam loquentem inducit: *qui creavit me, requiævit in tabernaculo meo* (Eccli. 24, 12); quasi diceret, alia matres non portant in sinu suo creatores suos et factores suos; divinus autem hic puer, quem gestavi et qui novem mensium spatio in sinu meo requiescere voluit, factor meus et creator meus est: et ideo apud divum Augustinum sic Christus loquitur: *ego Matrem, de qua nascerer feci*. Cum ergo Maria Creatoris sui et Factoris sui sit Mater, quis credat, quod ab eo, non in statu gratiæ, sed in statu peccati originalis creata fuerit? Scimus, quod angelos, qui sunt solimmodo ministri ejus, in statu gratiæ creaverit; *in angelis erat Deus condens naturam et largiens gratiam* (Ang. De civit. D. 12, 9). Quis autem credat, quod durius erga Matrem, quam erga ministros suos se habuerit? quis non censebit, ipsum erga Matrem saltem æque beneficium ac erga angelos extitisse, illamque non in statu peccati, sed in statu gratiæ simul cum angelis condidisse? Absit talia de Christo Matris suæ conditore cogitare; ipse enim Mariam angelis sublimiorem et puriorem creavit: *sublimior angelis facta est, superior ipsi Cherubim et Seraphim tanquam ancilla digna et Mater sancta et Mater immaculata* (Gloss. ord. in c. 5 ad Rom.). Ecce quomodo Christus Matrem suam puram et immaculatam creavit. Quod ut amplius probetur, claram, solidam, omnibusque theologis familiarem adduco rationem, quam sic enuntio: si Christus condens Mariam, eam originale peccatum contrahere permisisset, hoc factum esset, vel quia nescisset, vel quia non potuisset, vel quia noluisset

eam a tali piaculo immunem servare: dicere, quod nescierit, blasphemia est, quia *omnia nuda et aperta sunt oculis ejus* (Heb. 4, 13): dicere quod non potuerit impietas est, quia ut ipse loquitur, *data est mihi omnis potestas in celo et in terra* (Matt. 28, 18): dicere tandem, quod noluerit, absurditas est; ridiculum enim esset, quod Christus sciens et potens Matrem suam in statu gratiæ formare, eamque ab originali noxa tueri valens, hoc facere noluerit; quod si noluisset, ipsa merito de Filio conqueri potuisset, dicens: *Fili quid fecisti nobis sic?* O Fili, poteras a me originale peccatum avertere, cur illud non avertisti? Noveras modum, quo me ab adamitici sceleris hæreditate excludere posses, cur ab ea me non exclusisti? *quid fecisti nobis sic?* Imo si Christus Mariam immunem servare noluisset, sibimetipsi injuriam irrogasset: dicit enim Tertullianus *Christum per Mariam esse censendum*: certum est, quod Maria per Christum, cuius est Mater, plurimum censetur et a cunctis æstimatur; aequaliter vero Christus etiam censetur et æstimatur per Mariam. Quid autem homines de Christo censuissent et credidissent, si Matrem suam omnibus numeris perfectam haud formasset et si eam ab originali labe et hæreditate immunem non creasset? Certe non bene de Christo sensuissent. Ideo fatendum, Mariam adamitici sceleris expertem fuisse, quia fuit Mater Creatoris sui, qui eam formavit; ac etiam, quia fuit Mater Redemptoris sui, qui eam redemit.

3. Mariæ Redemptor fuit Christus; immo, ut ait S. Bernardinus Senensis, *Christus plus pro redimenda Virgine venit, quam pro omni alia creatura*. Non tamen inde inferendum, Mariam a primo conceptionis momento in dæmonis et peccati servitutem incidisse; inferendum e contra, Christum illam sollicite servasse, ne caderet; ut enim, ait D. Augustinus, *duplex est redimendi modus, unus redimendo lapsum et alter redimendo jamjam lapsurum, ne cadat* (in Ps. 85): vel, ut loquuntur Theologi, duplex est redemptio; una dicitur liberativa, qua quis liberatur a peccato, quod jam contraxit: et altera vocatur præservativa, qua quis impeditur et servatur, ne in peccatum cadat; ista autem redemptio est melior et per-

fectior; etenim, ait S. Antonius, *nobilius liberatur et redimitur, cui providetur, ne cadat et servitutem incurrat, quam ut lapsus erigatur et factus servus redimatur*. Et ratio est, quia sicut melior est medicina quæ prævenit ægrotudinem; ita et melior est redemptio, in qua gratia prævenit crimen et ab eo contrahendo servat. Talis autem fuit redemptio, qua Christus Matrem redemit, quam a peccato jam contracto non liberavit; sed eam, ne in peccatum caderet servavit. Alios homines redemit Christus, liberando eos a peccato originali, quod contraxerant: Mariam vero redemit, illam præliberando, seu illam servando, ne in peccatum caderet: *præliberatorem virgo sancta habuit, alii liberatorem, inquit cardinalis Cusanus; vel, ut loquitur Doctor Seraphicus, eam Spiritus Sanctus a peccato originali, non quod infuit, sed quod infuisset, redemit, atque singulari gratia præservavit*. Missus Ionas ad prædicandum Ninivitis, divino reluctans præcepto, alio viam paravit, et navi, quæ in Tarsim pergebat, conscensa, Dei præceptum declinare intendebat: *Dominus autem misit ventum magnum in mare et facta est tempestas magna in mari et navis periclitabatur conteri* (Jon. 1, 4). Nautæ conterriti, ad sortes, tanti periculi causam exploraturi, recurrunt; cecidit sors super Jonam, qui adjudicatus fuit fluctibus et in mare projectus; verum *preparavit Dominus piscem grandem, ut deglutiret Jonam*, seu ut explicat sanctus Hieronymus, *ibi subito adesse fecit piscem grandem, ut precipitem Jonam in suo reciperet sinu*. Non expectavit Deus, ut Jonas a mari obsorberetur; antequam illum mare quasi attingeret, a pisce liberatur: optimo modo liberavit Jonam, præveniendo scilicet malum et eripiendo eum antequam in imam maris mergeretur abyssum. Mariam similiter nobiliori modo redemit Deus, præveniendo scilicet et præcavendo, ne in altam peccati originalis abyssum caderet: *Domina nostra, ut ait sanctus Bonaventura (serm. 2. de B. V. M.), habuit gratiam præservativam contra fœditatem originalis culpe, quam contraxisset ex corruptione naturæ, nisi speciali gratia præventa, præservataque fuisset*. Itaque concludendum Mariam

adamitici criminis labem hand infecisse. Maria autem, quæ in conceptione sua fuit Adami filia, quin criminis ejus fuerit hæres; *fuit etiam Dei filia, quin ejus gratia privaretur*.

II PARS.

Maria in conceptione sua fuit Dei filia, quin ejus gratia fuerit privata.

Conceptio nostra ænigma quoddam est, cum in ea, seu in eo instanti, quo anima corpori nostro infunditur, simus filii naturæ et filii iræ; filii Dei et filii diaboli; filii gratiæ, seu per Dei gratiam formati, et filii peccati, seu peccato inquinati et omni gratia orbati. At Maria in sua conceptione fuit quidem filia naturæ, cum modo naturali fuerit genita; fuit etiam filia Dei, cum a Deo ejus anima creata et corpori infusa fuerit; non tamen fuit filia iræ et filia dæmonis, cum, ut jam diximus, peccatum non contraxerit, quo iræ et dæmonis filia fieret; illa Dei filia fuit etiam filia gratiæ, non solum quia per Dei gratiam, verum et quia in statu gratiæ fuit creata; illa enim Dei filia in sua conceptione Dei gratia non fuit privata, cum econtra in eo instanti habuerit 1. gratiam sanctificantem et gratum facientem; 2. gratiam abundantem et superfluentem; 3. gratiam constantem et permanentem.

1. Maria a Deo in Christi Matrem erat electa; ipse in ejus utero, quasi in templo et veluti in sanctificato quodam tabernaculo, novem mensium spatio commoraturus erat. Sicut ergo sapientissimus Salomon multa arte et labore plurimo, templum Deo dignum construi et præparari curavit; ita Christus, qui est sapientia increata, templum suum et tabernaculum suum præparavit, et per gratiam gratum facientem sanctificavit: *sanctificavit tabernaculum suum Altissimus* (Psal. 46). Nec mora intercessit constructionem inter et sanctificationem hujus templi, quia sanctificavit illud Christus *mane diluculo*, id

est ab instanti suæ constructionis, quod et ipsa Virgo Maria sanctæ Brigittæ revelavit, dicens: *anima mea sanctificabatur et corpori suo jungebatur*, seu in eodem instanti fui sanctificata, quo fui creata, nec prius creata quantum ad naturam, quam fuerim sanctificata per gratiam. Luculentissime explicat divus Damascenus, quomodo Maria instanti conceptionis suæ gratiâ sanctificante fuerit ornata dicens: *natura gratiam antecedere ausa non est, sed tantisper expectavit, dum gratia producisset fructum suum* (or. 1 de Nat. Virg.). In nobis natura gratiam anteverit, quia sumus prius quoad esse natura, quam quoad esse gratiæ; at mira Dei providentia factum est, ut in Maria gratiam natura antecedere ausa non fuerit, sed gratiam expectaverit; unde simul quoad naturam et quoad gratiam condita est. *Unus est Altissimus, Creator omnipotens, ipse creavit illam in Spiritu Sancto* (Eccli. 1, 8). Deus creavit illam non originali peccato obnoxiam, nec solum in statu nature, sed in *Spiritu Sancto*, idest in statu gratiæ sanctificantis, qua, ut ait D. Thomas a Villanova, facta est *in utero sanctissima et in conceptione sanctissima* (conc. 1 de Nat. B. V.). Mariam angelus salutavit dicens, quod gratiam apud Deum inveniit: *invenisti gratiam apud Deum*. Quæ est illa gratia, quam apud Deum invenit Maria? Respondet Bernardus: *nacta est gratiam apud Deum, quam Heva perdidit* (hom. 2 sup. Miss.). Heva in conceptione gratiam sanctificantem et justitiam originalem acceperat, quam deinde per peccatum perdidit. Maria autem in sua conceptione invenit gratiam sanctificantem, quam Heva perdidit, seu aliam ei similem accepit, imo et majorem, ut ait cardinalis Cusanus: *ipsa sola post Adæ lapsum non indigna, sed plena originali justitia, ut Heva et multo magis; non habuit enim gratiam sanctificantem in gradu remisso, verum habuit gratiam sanctificantem abundantem et superfluentem*.

2. In veteri Testamento duplex erat mensura, communis una et sanctuarii altera. Cum autem de gratiâ sanctificante agitur, Maria non est mensuranda mensura communi; minime dicendum, quod Petrum, Paulum, vel alium aliquem ex San-

ctis in gratiâ aequaverit, atvero mensuranda est mensura sanctuarii; ipsa enim fuit divinitatis sanctuarium, omni gratiarum genera confertum. Ut enim ait Doctor Seraphicus, sicut omnia flumina intrant in mare, ita *flumen gratiæ angelorum intrat in Mariam; flumen gratiæ patriarcharum et prophetatarum intrat in Mariam; flumen gratiæ apostolorum, martyrum, confessorum et virginum intrat in Mariam; omnia flumina intrant in Mariam* (Spec. div. c. 3). Tota hæc gratiarum abundantia et multitudo in Mariam intravit, et in ea resplendit; nam *nihil est virtutis, nihil splendoris, nihil gratiæ, quod non resplendeat in Virgine gloriosa*; quando vero et quomodo magna gratiarum abundantia B. Virginis animæ fuit infusa? Non per intervalla, nec per partes, ut ait D. Hieronymus; ab ipso conceptionis momento: *ceteris prestatior per partes, Maria vero tota simul se infundit plenitudo gratiæ* (S. Hier. ser. de Ass.). In Canticis Canticorum legitur, quod tres Personæ divinæ sic ad invicem quasi se interrogaverint: *quid faciemus sorori nostræ?* (Cant. 8) quasi dicerent: quibus donis, quibusque afficiemus gratiis Mariam, quam sumus creaturi? *Hoc quærit S. Trinitas*, inquit Hugo cardinalis, *non dubitans, sed exaggerans; quasi dicat: magna faciemus ei*. Et revera dona pereximia, magnamque gratiarum abundantiam ei Deus contulit: *fecit mihi magna qui potens est*. Jamvero quæ sunt illa dona, quæ illa gratiarum abundantia, quam Deus dedit Mariæ, cum illam creavit? Ea dona tanta fuisse asserit D. Thomas a Villanova, ut dubitet, an Maria eorum magnitudinem comprehenderit: *fecit in me magna, qui potens est, sed quam, o Virgo! nescio, an ipsamet valuit suam comprehendere magnitudinem* (Conc. 3 de Nat. B. V.). Si tanta autem fuerint gratiarum dona, quæ Deus Mariæ in sua conceptione contulit, proculdubio nullus homo ea concipere valuit, atque hæc cognitio soli Deo reservatur: *tanta fuit perfectio Virginis, ut soli Deo cognoscenda reserretur*. O quam ingentia Mariæ fuere privilegia! o quam magnam in creatione sua a Deo gratiarum abundantiam accepit! De Zeuxi picture famosissimo fertur, quod Junonis imaginem picturus, pulchriores totius Græciæ studiose conspexerit vir-

gines; summaque industria adnotans et seligens quidquid in singulis erat perfectissimum, omnibus numeris absolutissimum Junonis imaginem effinxerit. Non absimiliter Deus Mariam creare constituens, perfectissimas quisque prospexit creaturas, *et de magnis eminentiora presumpta sunt*. Respexit Deus quidquid gratiarum et perfectionum angelis, apostolis, martyribus et aliis sanctis erat dispersum, et omnia hæc in Maria congregans, fecit *simulacrum ex omnium desolatione constructum*, ut fatur Tertullianus; seu Mariam omni perfectionum genere completam, magnaque gratiarum abundantia ornatam creavit. Maria autem in conceptione sua una cum gratia abundante *habuit etiam gratiam constantem et permanentem*.

3. Sanctificavit Deus B. Virginem ab instanti conceptionis ejus: *sanctificavit tabernaculum suum Altissimus* (Ps. 46, 5); sanctificavit autem eam per gratiam constantem, quam ipsa nunquam amissura erat. Unde subdit Vates regius, quod Deus per gratiam suam in ea habitans, nullatenus movendus foret: *Deus in medio ejus non commovebitur*. Cum sanctificamur, Deus ad nos per gratiam suam venit: *ad eum veniemus*; ipse etiam in nobis per gratiam suam remanere intendit: *et mansionem apud eum faciemus* (Joann. 14, 23) in nobis tamen modo quodam mobili habitat, dum illum per grave quodlibet peccatum a nobis expellimus; in Maria non mansit Deus per gratiam modo mutabili, quia ab instanti conceptionis, quo Deus in eam per gratiam suam intravit, nunquam ab ea discessit et immobilis in ea permansit: *Deus in medio ejus non commovebitur*. Verum est quod Maria ratione gratiæ sanctificantis, qua ab instanti conceptionis fuit exornata, dicitur *pulchra ut luna*; ac proinde sicut luna est mutationi obnoxia, et *menstruis modulationibus variat*, ita et gratia in Maria mutabilis fuisse videtur. Verum, ut ait sanctus Ambrosius, *pulchritudo Mariæ nullis fuit obnoxia casibus*; seu pulchritudo, quam a gratia sanctificante habuit, extitit immutabilis, cum gratia in ea fuerit constans, permanens et quasi immobilis: *Deus in medio ejus non commovebitur*. Unde si Maria

lunæ comparetur, dicendum, quod fuerit similis lunæ in novilunio. Advertunt astrologi, quod in novilunio eclypsum nunquam patiatur luna; Maria autem in conceptione sua per gratiam, qua decorata est, pulchra apparuit veluti luna in novilunio, accipiendo gratiam permanentem, et nulli eclypsi, nullique mutationi obnoxia: *Deus in medio ejus non commovebitur*. Arbitratur Doctor Angelicus, omnibus in utero materno sanctificatis collatam esse gratiam ita constantem et permanentem, ut eam nunquam amiserint: quia eis datum fuit a Deo, quod nunquam in quodvis mortale peccatum caderent: *sanctificatis in utero creditur præstitum esse, ut de cetero mortaliter non peccarent* (3 p. q. 47, a. 6). Heu! si sancto Joanni Baptistæ et aliis in utero sanctificatis data est gratia sanctificans modo quodam inamissibili, quis idem privilegium Mariæ concessum fuisse dubitabit? Imo et fatendum, hoc privilegium Mariæ modo quodam perfectiore et nobiliore fuisse datum: dum gratia in aliis constans fuit et permanens ex hoc solum, quod Deus eis dederit, quod in mortale peccatum nunquam laberentur, Mariæ vero datum est simul quod non peccaret, ac etiam quod non posset peccare neque mortaliter, neque venialiter, si fidem adhibeamus Nominalium (1) principi dicenti, quod Mariæ non solum a Deo concessum est, quod non committeret aliquod peccatum mortale, verum et quod ne in aliquod peccatum veniale cadere posset. O Maria! o perfectissima Dei filia! demiror abundantem et permanentem hanc gratiam, quam Deus ab instanti conceptionis tibi elargitus est. Ad hæc Maria quæ in momento conceptionis fuit Dei filia, quin ejus gratia privaretur, *fuit etiam Joachim filia, quin ejus miseriarum particeps fuerit*.

(1) Guillelmus Occam anglus, discipulus Joannis Duns Scoti, ex ordine minorum philosophus non satis integra fama celebris, Nominalium princeps dicitur, eorum scilicet quis asserunt «entia non esse multiplicanda præter necessitatem», ac plura, quæ juxta realistas distinguuntur, nomine tantum non re discriminari; questiones modo, Deo favente, obsoletæ. N. E.

III PARS.

*Maria in conceptione sua fuit filia Joachim,
quoniam miseriarum ejus fuerit particeps.*

Ab ipso conceptionis nostræ momento, seu ab instanti quo animæ nostris infunduntur corporibus, tot miseris et infirmitatibus replemur, ut ad intellectum, ad cor et ad totam denique animam se extendant; ex tunc tenebris intellectus noster involvitur; ex tunc etiam fomite peccati, qui bellorum voluntatem inter et appetitum existentium exitiosa est origo, anima nostra infestatur; ac tandem cor nostrum, quod ad hoc dumtaxat videtur formatum, ut Deum et factorem suum diligat, ita insensatum evadit, omnisque boni incapax, ut ne unicum amoris actum elicere valeat. Hæ sunt miseriæ quibus subduntur infelices Adami filii, quæ a parentibus ad filios quasi hereditario jure descendunt. At B. V. Maria harum patris sui Joachim miseriarum minime particeps extitit, quia a conceptionis suæ momento habuit 1. lumen in intellectu; 2. pacem in anima; 3. amorem in corde.

1. Cum Deus visibilem hunc mundum condidit, prima die creationis dixit: *fiat lux, et facta est lux*. Similiter cum Deus mundum universum reparaturus, B. V. Mariam formavit, in conceptionis ejus instanti dixit: *fiat lux*, seu voluit eam rationis usu pollere et lux in ejus intellectu facta est; ita quod eodem instanti, quo anima corpori illius fuit infusa, ipsa ratiocinari cœperit: *formato corpore et anima creata, tunc fuit rationalis*, inquit S. Vincentius Ferrerius; et ut ait S. Bernardinus Senensis, *B. Virgo, dum erat in utero matris, habuit usum liberi arbitrii, atque lumen perfectum in intellectu* (serm. de Conc.). Et revera cum multi ex sanctis Patribus sanctissimum Christi precursorem a suæ sanctificationis tempore in utero materno rationis usum habuisse doceant; quidni dicemus, Dei Genitricem Mariam eodem privilegio fuisse nobilitatam et

a tempore suæ sanctificationis, seu ab instanti suæ conceptionis, usu rationis fuisse preeditam? Anastasius Sinaita, sic dictus, quia ex monasterio montis Sinai fuit extractus, ut ad patriarchatum Antiochenum sublimaretur, ait, quod Maria fuerit *integra, et illoca sui foetus imago*. Richardus etiam a S. Victore asserit, quod fuerit *Christo simillima*. Quod concordat cum variis authoribus dicentibus, Christum Matri omnia contulisse privilegia, quæ ei conferre potuit; eique, quantum fas fuit, omnia ex privilegio concessisse, quæ sibi ex natura competebant. Re quidem vera, si juxta leges humanas, *parentes eodem quo filii gaudent privilegio et si reginæ princeps eadem tribuit privilegia, quæ ipse habet*, cur non asseremus, quod Christus, qui a conceptione sua ratione unionis hypostaticæ perfectissimum habuit rationis usum, idem *ex singulari privilegio* Matri suæ concesserit? Id tamquam certum supponit Albertus Magnus, dicens, Mariæ ab instanti conceptionis infusam esse scientiam perfectiorem ea, quam angeli et Adamus in momento suæ creationis perceperunt. Ex quo facile infertur, quod ex illo instanti Maria Dei existentiam et perfectiones, sanctissimæ Trinitatis et divinæ Incarnationis mysteria, Synagogæ et Ecclesiæ Sacramenta, necnon alia multa perfecte noverit. Nihil tandem ei Deus abscondit, ut ait Rupertus, qui in hæc verba, *introduxit me rex in cellaria sua*, sic Mariam loquentem inducit: *nihil a me abscondit, qui Verbum suum, quod est in corde suo, totum mihi infudit*. Habuit ergo Maria in conceptione sua lumen in intellectu *et habuit etiam pacem in anima*.

2. Propheta regius de Christo Domino ait, quod *factus est in pace locus ejus* (Ps. 36, 3). Quis est ille Christi locus, quis factus est in pace? Sinus utique B. V. Mariæ, in quo ipse in hunc mundum veniens, primo fuit locatus et in quo diu permansit. Jamvero quomodo in pace factus est ille locus? Per extinctionem fomitis peccati, a quo interna rationem inter et appetitum oriuntur certamina; hic fomes in ea extinctus est ab instanti suæ conceptionis, seu illam Deus a tali fomite liberam creavit; ideo perfectissima gavisæ est pace, nec internum

bellum, quo alii homines agitari solent, ipsa quomodocunque experta est: *legem mentis lex carnis non infestabat, rebellio nulla quietem spiritus affligebat* (S. Cipr. s. de Nat. Chr.). Idem regius Vates omnes penitus homines invitat ad videnda prodigia, quæ Deus super terram operatus est: *venite, et videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram* (Ps. 46). Enarra nobis, o propheta sanctissime, portentosa hæc prodigia; quæ sunt hæc Dei prodigia, ad quæ auscultanda omnes advocas? *Auferens bella usque ad finem terre*. Hæc prodigia in hoc versantur, quod Deus pacem in terra firmavit, quodque omnia bella ab ea penitus abstulerit. Quis autem dicat quæ sit illa terra felicissima, in qua nulla inest pugna et in qua optatissima pax est soli data? *Ista terra est Maria, de qua omnis pugna tollitur et in qua pax plena reparatur* (Rich. a S. Vict. de Eman. 2, 29); hæc terra est Maria, in qua extinctus est fomes peccati, qui interiorum est origo bellorum et in qua firmissima pax est stabilita. Eminentissimus cardinalis Cusanus, qui sæculo decimoquinto floruit, cum multis aliis docet, in Maria non fuisse hunc peccati fomitem: *ab initio lex membrorum, stimulus scilicet peccati et fomes in ea non regnaverunt*. Et ratio est, quia, ut ait doctissimus Universitatis Parisiensis cancellarius, *in Maria Virgine fuit, quoad omnia intrinseca, status nature integræ primitus institutæ*, in eo fuit ab initio mirabilis ille status, in quo non regnabat fomes peccati et in quo quisque pace interna fruebatur, ac proinde Maria ab instanti conceptionis non fuit particeps miseriarum patris sui Joachim, cum habuerit pacem in anima et anorem in corde.

3. Doctor Angelicus assertit, quod Moyses et Paulus in via Deum transeunter videre meruerunt; Moyses, ut minister veteris Testamenti ad Judæos missus; et Paulus, ut minister novi Testamenti ad Gentiles delegatus. Heu! si hi duo Dei ministri Deum, *per modum transeuntis*, in via viderint; quis idem privilegium Mariæ Dei Genitricis denegaret? Isti non fratres, nec aliquo modo Christi consanguinei, solummodo Dei erant ministri, et tamen Deum in via videre meruerunt; quis

Mariam, Christi Matrem, Deum etiam vidisse diffitebitur? Nullus equidem hoc negare debet. Si autem Deum intuitive vidit, eum etiam amore beatifico amavit; non enim contemplari potuit objectum illud infinite amabile, quin cor ejus amore erga illud arderet. Quando, quæso, Deum Maria videre et amare incepit? Forte immediate post nativitatem, aut aliquibus solum diebus antequam ex utero exiret? Nequaquam; Deum ab instanti suæ conceptionis vidit et amavit; eodemque tempore, ut sentit Joannes Gersonius, illa beata extitit: præfatus enim author explanans hæc verba, *beatam me dicent omnes generationes*, ait Mariam fuisse beatam etiam ab instanti suæ conceptionis: *beatam me dicent etiam ab instanti mee conceptionis*. Cum Sancti fiant beati per Dei visionem et amorem, dicendum, quod Maria ab instanti suæ conceptionis Deum viderit et amaverit. Nonnulli auctores arbitrati sunt, Mariam toto tempore vite suæ permanenter fuisse beatam, non secus ac Christum: quod tamen facile non crederem; attamen haud negandum videtur, eam interdum lumine gloriæ fuisse superfusam, *in similitudinem fulguris coruscantis* (Ezech. 1), ut loquitur unus ex prophetis; nam, ut ait Gerson, *fulgurabat in Maria splendor divinæ gloriæ*. Unde, ut subdit idem cancellarius Parisiensis, ratione visionis beatificæ Maria interdum simul erat viatrix et beata: *particeps fuit in via utriusque beatitudinis, viæ scilicet et patriæ*. Hoc autem privilegio gavisus est, non solum in instanti, quo Verbum in ejus sinu carnem sumpsit, verum etiam in instanti conceptionis suæ, ut docent S. Bernardinus, S. Petrus Damiani, S. Antoninus et B. Albertus Magnus apud Vegam; et ratio est, quia si, ut ait Vasquez, Mariæ sunt tribuendæ omnes gratiæ, omnes perfectiones, omnia privilegia et generaliter *quidquid non repugnat fidei et rationi*; cur non dicemus, Mariam ab instanti conceptionis per Dei visionem et amorem fuisse beatam, cum hoc rationi, fidei et pietati non repugnet? Attendite nunc et videte, quæ et qualis fuerit Maria in conceptione sua; *quæ est ita!* in hoc momento fuit quidem *filia Adami, quin criminis ejus hæres extiterit*, quia ipsa futura erat Mater

Dei sui, qui eam elegit, Creatoris sui, qui eam formavit, et Redemptoris sui, qui eam redemit. Fuit etiam Maria in hoc instanti *filia Dei, quin unquam ejus gratia privaretur*; cum ex tunc gratiam sanctificantem, abundantem et permanentem habuerit. In hoc tandem instanti fuit *filia Joachim, quin miseriarum ejus fuerit particeps*; cum ex tunc habuerit lumen in intellectu, pacem in anima et amorem in corde. Ecce qualis fuerit Mariam in instanti conceptionis; ecce privilegia, quibus ditata fuit, quæ sine sufficienti fundamento eidem tribui forte quis judicabit; verum sciant omnes, quod hæc et alia multa privilegia non sine fundamento Mariæ adscribuntur. *Quodcumque senseris, ratio est* (Tert. adv. Prax.); quodcumque sentiamus et in Mariæ laudem dicamus, magna ratione solidatur, nempe quod ab æterno electa fuerit in Christi Matrem: *ab æterno ordinata sum*: ac proinde nunquam sine ratione dicitur quidquid in ejus laudem dicitur, modo fidei et pietati non contradicat: quia credendum, quod cum in Christi Matrem electa fuerit, Deus eam ita puram et perfectam creaverit, totque eam donis et privilegiis ditaverit, ut nihil ei addi posse videatur. O quam speciosa, quam perfecta, quantoque digna fuit honore Maria in conceptione sua, in quocumque vitæ suæ instanti spectetur! Hanc quidem venerari debemus; ac præcipue in momento quo concepta est, cum tunc immaculata, sancta, multisque gratis et privilegiis fuerit præventa. Nabuchodonosor rex statuam auream, altitudine cubitorum sexaginta fieri curavit et congregatis Satrapis, judicibus, magistratibus et principibus, præcepit eis, ut adorarent statuam, quam ipse constituerat: *cadentes adorate statuam auream, quam constituit Nabuchodonosor rex* (Daniel 3). Maria quidem non est statua, seu idolum, quod veluti divinitatem quandam adorare debeamus; vocatur tamen Maria ab Andrea Cretensi, *a Deo sculpta statua*, seu perfectissima creatura, quam Deus formavit, ut in ejus utero Verbum æternum incarnaretur: illam autem nobis hodie venerandam proponit; propterea cadentes adorate Mariam, seu illam ut sanctam et purissimam colite. Neque solum cultu religioso hodie Mariam veneremur, insuper ex ejus con-

ceptione immaculata potentissimum sumamus motivum, quo ad quodcumque peccatum a nobis expellendum inducamur. Heu! si Deus eam ita sanctam et perfectam formavit, ut noluerit unico dumtaxat momento ejus animam a peccato contaminari, discamus inde, quantum timere, quantaque solitudine peccatum a nobis expellere debeamus. Caveamus, ne peccatum in nostram intret animam, aut saltem ne in ea regnet et diu commoretur: *non regnet peccatum in nostro mortali corpore*. Tamquam a facie colubri peccatum fugiamus: si tamen ex ignorantia, malitia, aut infirmitate in aliquod peccatum inciderimus, ne permittamus illud regnare super nos; sed quam primum illud a nobis per poenitentiam salutarem expellamus: *destruat corpus peccati*, et peccato destructo, gratiam et gloriam obtinebimus. Amen.

CONCIO SECUNDA.

Macula non est in te (Cant. 4, 7).

Ad Mariam pro meritis laudandam omnes prorsus homines, quantumvis eruditi et facundi impares se fateri debent: ut enim ait S. Augustinus, *quid nos tantilli? Quid actione pusilli? Quid in ejus laudibus referemus? Cum etsi omnium nostrum membra verterentur in linguas, eam laudare sufficeret nullus* (serm. 1 de Ass. B. V.). Addit sanctus Bernardus, quod non solum homines quique, nec ipsi angeli Mariam digne laudare possent: *quenam poterit lingua, etiamsi angelica sit, dignis extollere laudibus Virginem Matrem non cujuscumque, sed Dei?* (hom. sup. Miss.) Fateor quod si linguis doctissimorum hominum loquerer et angelorum, eam dignis prosequi laudibus non valerem: tritas tamen aliorum concionatorum tenens vias, eam ab originalis peccati macula vindicare optarem, omnibusque

notum facere, quod in ea talis macula non fuerit: *macula non est in te*. Eam talis maculae immunem fuisse docuit Petrus Damiani, dicens: *caro Virginis ex Adam sumpta maculas Ade non admisit* (Sermon de Assumpt.). Eminentissimi et sanctissimi hujus cardinalis testimonium magni videtur ponderis: alia tamen tot et tanta adducam, ut iis auditis, spero, quod nemo inveniatur, qui Mariæ non dicat: *macula non est in te. Ave.*

Cum duo aut tres testes omni exceptione majores ad unum quid confirmandum conveniunt, non est amplius ambigendum, at firmiter credendum, quod vera, certa et firma sint quæ ipsi testantur, quia *in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum* (2 Cor. 13, 1); beatissimam autem Virginem Mariam in conceptionis suæ momento immaculatam extitisse, in numeri fide digni testantur Doctores, et videtur, quod jam illius veritatis tot sint testes, quot homines catholicam sectantes religionem; qui omnes piissimo erga beatissimam Virginem affectu nec non solidis rationibus adducti, eam in instanti conceptionis purissimam proclamant et magna pietate venerantur. Hos omnes audire testes, litemque in forma contentiosa ordinare, mei nunc non est instituti; nec enim iudex constitutus sum ad iudicium decretorium et decisivum pronuntiandam in veritate nondum de fide declarata (1): tres tamen testes, quibus majores esse nequeunt, ad illam confirmandam adducam; Deum scilicet, angelos et Ecclesiam: *Deum*, qui est veritas æterna: *angelos*, qui sunt testes incorruptibiles: et *Ecclesiam*, quæ est infallibilis. Testimonium Dei est augustum et mirabile: testimonium angelorum est verum et acceptabile: testimonium Ecclesiæ est certum et infallibile. Unde si hæc testimonia nobis clare paterent, nullus amplius superesset dubitandi locus; ea ex sacris Scripturis et S. Ecclesiæ archivio pro viribus elicere conabor, eaque omnibus auditoribus discutienda et ponderanda

(1) Auctoris ætate: modo omnes catholici hanc veritatem simul cum cæteris fidei dogmatibus læti suscipiunt et credunt.

proponam; fateamur ergo, quod Mariam sine originalis peccati labe conceptam testentur Deus, Angeli et Ecclesia. Hoc testatur Deus, *ecce primum testimonium*; hoc testatur angeli, *ecce secundum*; hoc testatur Ecclesia, *ecce tertium*. Triplici hoc testimonio freti, libenter Mariæ dicemus: *macula non est in te.*

I PARS.

Mariæ immunitatem testatur Deus.

Nonnullis hominibus talem adhibemus fidem, ut de iis quæ ipsi asseruere, nullatenus dubitemus; esto autem, quod omnes totius mundi homines ad unum quid testificandum conveniant, firmiter tamen soli Deo quam iis omnibus credendum est: *Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est* (1 Joan. 5). Unde vero elici poterit Dei testimonium, ut Mariæ probemus immunitatem? Ex sancta utique Scriptura, quæ est quasi Epistola sacra a Deo ad nos missa, ut quid ipse sentiat, quidve velit, nobis innotescat: *litteræ quæ de cælesti civitate nobis venerunt, ipse sunt Scripturæ* (S. Aug. in Ps. 90): volvamus ergo sacros Codices, scrutemur Scripturas: ibi inquiramus Dei testimonia ad probandum, Mariam originalis peccati maculam non contraxisse. Genesios capite tertio habetur, quod postquam Dei præceptum transgressus est Adamus de fructu vitæ comedens, serpenti, seu dæmoni serpentis figuram præferenti, dixit Deus: *inimicitias ponam inter te et mulierem: ipsa conteret caput tuum*. Quæ est illa mulier, quam inter et serpentem Deus inimicitias ponere statuit? Hæc mulier non est Heva, quia, ut advertit sanctus Cyprianus, *Deus non dicit: pono, ne ad Hevam pertinere videretur; sed ponam, id est, suscitabo mulierem* (adv. Jud. 2). Quæ ergo est ista mulier dæmonis inimica, eique infensa? Hæc mulier est sanctissima Virgo Maria: *B. Maria mulier illa est, inter quam et serpentem inimicitias positurum se dicit et posuit Deus* (Rupert. de Trin. 3, 19). Quæ et qualis hæc fuit

inimicitia, quam Mariam inter et dæmonem posuit Deus? Hæc talis et tanta fuit, ut Maria caput ejus contriverit: *ipsa conteret caput tuum*. Dæmon caput nostrum conterit, quia in capite et principio vitæ nostræ, seu in instanti conceptionis nostræ, per peccatum originale nos suo dominio subdit; Maria vero caput dæmonis contrivit, quia, cum in instanti conceptionis et peccato originali immunis fuerit, tunc de dæmone triumphavit: *cum subjectio originalis peccati caput sit diaboli; tale caput Maria contrivit: quia nulla peccati subjectio ingressum habuit in animam Virginis et ideo ab omni macula immunis fuit* (S. Aug. de Gen. ad litt. 12). S. Augustino accinit Joannes Gerson, dicens, æquissimum fuisse, quod Maria caput dæmonis contereret, ita quod nunquam ei subjiiceretur ratione peccati originalis: *justum est quod regina cæli, magistra angelorum contriverit caput serpentis, idest infernalis inimici, ut non sit ullo tempore membrum suum, et subjecta ejus* (serm. de Conc.). Majus et clarius Dei testimonium pro Mariæ immunitate habetur in libro Proverbiorum, ubi dicitur, quod *sapientia ædificavit sibi domum*. Quæ sit illa sapientia et quam domum ædificaverit, explicat S. Bernardus his verbis: *hec itaque sapientia, quæ Dei erat et Deus erat, de sinu Patris ad nos veniens, ædificavit sibi domum, ipsam scilicet Matrem suam Virginem Mariam* (in Cant. 9). Hæc ergo sapientia est Christus, seu Verbum æternum et domus quam ædificavit, est sanctissima Virgo Maria, quam creavit, ut in ejus utero novem mensium spatio habitaret; quare cum hanc domum, seu Matrem suam Christus condiderit, estne credibile, quod aliquando hæc domus sordida fuerit et Maria originalis peccati sordibus aliquando inquinaretur? *Unde sordes in domo, ad quam nullus habitator accessit et ad quam solus Dominus et fabricator ejus venit?* (S. Aug. de hæc. 6) Nullæ quidem sordes in hac domo esse potuerunt; seu Mater Christi, quam ipse formavit, ut in ejus utero carnem sumeret, nullius peccati sive actualis sive originalis sordibus inquinari debuit: *absit, ut proprii quidquam inquinamenti hæc aliquando habuisse dicatur* (S. Bern. s. de Ass.). Tantum abest,

hanc domum sordibus peccati fuisse inquinatam, quin contra, inquit Augustinus, omnibus virtutibus, omnibusque Spiritus Sancti donis fuit ornata. *Nullam sibi digniorem domum Filius Dei ædificavit, quam Mariam, quæ nunquam fuit a latronibus perfossa, nunquam ab hostibus capta, neque suis unquam ornamentis spoliata; in qua septem columnas eccidit, omnes inquam virtutes, et omnia dona Spiritus Sancti*. Aperiamus librum Canticorum, ubi præclara Dei pro Mariæ immunitate afferuntur testimonia: ibi enim dicit Deus, Mariam esse hortum conclusum: *hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus* (Cant. 4, 12). Mariam per hunc hortum designari docent S. Damascenus, Alanus et multi sacre Scripturæ interpretes: dicitur autem quod Maria fuerit *hortus conclusus*, ut manifestetur differentia inter istum hortum et eum, in quo positus fuerat Adamus: hortus enim, seu paradisi voluptatis, in quo positus fuit Adamus, non fuit ita clausus, quin pateret accessus serpenti; Maria fuit hortus ita conclusus, ut in eum serpens tartareus intrare nequivit. Hanc hortum ita conclusit Deus, ut demoni nullus pateret ingressus. In paradisi voluptatis intraverat serpens infernalis, ut Adamum et Hevam ad peccatum alliceret; Maria dicitur hortus clausus, ad quem nunquam intravit serpens, ut eam aliquo peccato inquinaret: *ad hunc paradisi serpens aditum non habuit*, inquit Damascenus. Et ut ait Alanus, Maria fuit *hortus conclusus; undique nullis diabolicis patens accessibus*. Ecce hortum perfecte undique clausum, in quem dæmon intrare nequivit, ut Mariam peccato inquinaret. Hic vero advertendum, quod Maria bis dicatur hortus clausus. *Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus*. Et ratio est, quia ipsa ita fuit clausa et ita per Dei providentiam servata, ut ad eam nec actuale, nec originale peccatum intraverit: *originale namque peccatum nunquam contraxisti, quemadmodum et peccatum actuale nullum commisisti* (Dionys. Carth. de perf. Char.). In libro etiam Canticorum (c. 4) habetur, quod Deus Mariam alloquens, dicat: *tota pulchra es amica mea et macula non est in te*. Si Maria originali peccato fedata fuisset,

tota pulchra minime diceretur; jamvero tota pulchra a Deo vocatur, quia ab omni peccati inquinamento libera et elongata: *tota pulchra fuit, quam totam possedit gratia, quia nullum in ea locum habuit peccatum* (Rich. a S. Vict.). O Domine Christe, scimus, quod *tu pulcher es*, et ita pulcher ut impossibile fuerit, quod aliqua peccati sive originalis sive actualis turpitude ad te appropinquaret; idemne dicendum de Maria Matre tua? Nonne hæc aliqua peccati habuit maculam? Nonne hæc saltem originalis peccati maculam simul cum aliis hominibus contraxit? Nequaquam, inquit Joannes Gerson his verbis: *tota pulchra est amica Dei nostri omni tempore, in sua conceptione et post, absoluta et libera a damnifero tyranno, peccato originali*. Neque solum pulchra extitit propter immunitatem a peccato originali, verum etiam propter perfectissimam innocentiam a quovis alio peccato actuali: *tota pulchra es Virgo gloriosissima*, inquit sapientissimus Idiota, *non in parte, sed in toto; et macula peccati sive mortalis, sive venialis, sive originalis non est in te, nec unquam fuit, nec erit (in contempl. Deip.)*. O pereximia pro immaculata conceptione testimonio! Alia multa his similia ex S. Scriptura facile adduci possent: ast ne nimis ista orationis mee pars protrahatur, compendiose dicam, quod non dictis solum, verum et factis Mariæ immunitatem testate sunt tres sanctissimæ Trinitatis Personæ. Pater æternus hoc testatus est, cum Mariam modo specialissimo et nobilissimo in filiam adoptavit; Filius, cum illam in Matrem elegit; et Spiritus Sanctus, cum illam in sponsam assumpsit: nec enim Pater, Filius et Spiritus Sanctus firmius et clarius testari poterant, Mariam originalis peccati maculam non contraxisse, quam cum assumpserunt eam, unus in filiam, alius in matrem et alius in sponsam. Cum enim Pater Mariam modo specialiori in filiam adoptavit, eo ipso testatus est, quod in ea nulla esset, nec futura esse peccati macula, quia non eam in Filiam adoptasset, si peccato inquinata fuisset, aut si a peccato illam præservare noluisset, et si *corona senum filii filiorum* (Pro. 17, 6), quæ corona, quæve gloria Patri æterno fuisset, si peccatricem filiam adoptasset? Idem dicendum de

Filio, qui authentico testimonio manifestavit, Mariam ab originali labe fuisse immunem, cum eam in Matrem elegit: nec enim Matrem peccatricem sibi eligere voluisset: *non est credendum, quod ipse Filius Dei coluerit nasci ex Virgine et sumere ejus carnem, si esset maculata aliquo peccato originali* (S. Ber. ser. 49). Idem asserendum de Spiritu Sancto, qui majus pro immunitate Mariæ testimonium dare non poterat, quam cum eam in sponsam accepit. Si enim Abraham noluit, quod filius suus in sponsam sumeret filiam de genere quodam malo: *noli accipere conjugem de genere Chanaan* (Gen. 28); quis credet, Spiritum Sanctum, omnis sanctitatis et puritatis authorem in sponsam assumpsisse filiam peccato originali maculatam? Hoc prorsus incredibile: unde divus Damascenus ait, quod *Maria immaculata conservata est in Dei sponsam*. Ecce Dei testimonium pro immaculata conceptione: inquiramus *testimonium angelorum*.

II PARS.

Mariæ immunitatem testantur angeli.

Etsi Dei plus quam sufficiens sit testimonium, angelos tamen audire non displicebit, qui Mariam ab originali labe immunem extitisse pluries declarant, eique ut immaculate congratulantur. Inter cœlestes illos spiritus primus occurrit mihi S. Gabriel Archangelus, cujus quot verba, tot fuere pro immunitate Mariæ testimonia: ipse enim eam salutavit, dicens: *ave gratia plena, Dominus tecum* (Luc. 1, 28). Quæ verba si æqua lance pendantur, ea esse gravia pro immaculata Virginis conceptione testimonia quisque fatebitur. Dixit enim primo Gabriel Archangelus Virgini Mariæ: *ave*, idest sine *væ*. O angele Dei! sine quo *væ* est Maria? Scimus eam esse sine *væ* peccati mortalis et venialis; jam dicas, queso, an sit etiam sine *væ* peccati originalis? Pro illo angelo alius respondebit angelus, Doctor scilicet Angelicus, qui angelicam explicans salutationem, ait:

fuit Maria sine triplici vae; sine vae peccati venialis, sine vae peccati mortalis et sine vae peccati originalis. Respondit etiam S. Bernardinus Senensis, puritate sua vere angelicus: *ave*, inquit, *beata Virgo sine vae, id est, sine tyranno peccati originalis, quia sine eo concepta es*. His duobus adjungam Dionysium Carthusianum dicentem: *Maria semper fuisti sine omni vae culpa: per gratiam, sicut Filius tuus per naturam*. Dixit secundo Gabriel Archangelus, Mariam esse gratia plenam: *ave gratia plena*. Plerique hominum avaritia, superbia, dolo, immunditia et aliis multis vitis replentur; Maria non peccato, sed gratia fuit plena, atque ita gratia plena, inquit divus Thomas, ut totam Spiritus Sancti gratiam quasi exhausserit: *Virgo sancta totam sibi hauserat Spiritus Sancti gratiam*. Et sanctus Bernardinus ait, quod *excepto Christo, tanta gratia Virgini data est, quanta uni creaturae pure dari possibile est*. O magnam gratiarum abundantiam in Maria! inquiramus, quo tempore gratiae plenitudinem ipsa obtinuerit? Forte tunc solummodo gratia plena fuit, cum Verbum aeternum in ejus utero carnem sumpsit? Verum est, quod tunc majorem habuerit gratiae plenitudinem; fuit tamen gratia plena ab ipso conceptionis instanti: *Dominus nostra fuit plena gratia preservativa contra foeditatem originalis culpe, quam contraxisset corruptione naturae, nisi ex speciali gratia preveniente, preservataque fuisset*. Sic loquitur Doctor Seraphicus (Serm. 2 de B. V.). Et cardinalis Cusanus ait, Mariam in instanti conceptionis non solum gratia, verum et justitia originali fuisse plenam: *ipsa sola post Adae lapsum, non indigna, sed plena originali justitia, ut Heva et multo magis*. Dixit tertio Mariae Archangelus Gabriel, Dominum cum illa esse, eamque inter mulieres esse benedictam: *Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus*. Dominus erat cum illa per gratiam, qua fuerat repleta ab instanti conceptionis; eratque vere benedicta, quia ab omni pressura maledictionis, non ex se, sed ex virtute Altissimi aliena fuit. Sicut enim primus Adam ex terra virgine et nunquam maledicta conditus fuerat, ita et secundus Adam, seu Christus, formatus fuit ex terra nun-

quam maledicta; seu genitus a Maria, quae maledicto peccati nunquam subjacuerat: *sicut primus Adam formatus fuit ex terra antequam esset maledicta; ita secundus formatus est ex terra virginea, nunquam maledicta* (Salazar de Conc.). Dixit postremo Mariae Gabriel, Spiritum Sanctum in eam super-venturum: *Spiritus Sanctus superveniet in te*. Cur non dixit angelus, Spiritum Sanctum in ea esse venturum, sed super-venturum: *superveniet*? Huic dubio claram, nostroque proposito conformem solutionem dat Lyranus dicens, angelum asseruisse, Spiritum Sanctum super-venturum, seu iterum venturum, quia jam ad eam ab instanti conceptionis per suam gratiam venerat: *bene dicit, superveniet in te, quia prius venerat Spiritus Sanctus super Virginem adhuc in utero matris existentem, illam ab originali preservando*. His testimoniis liquet, sanctum Gabrielem Archangelum e partibus Mariae stare, illumque immunitatis ejus et praecone esse et testem. Habemus etiam aliorum angelorum testimonia; multi ex caelestibus illis spiritibus Mariam demirantes, dixerunt: *quae est ista, quae progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castorum acies ordinata?* (Cant. 6, 9). In quibus verbis plurima angelorum testimonia in conceptionis immaculate gratiam coacerata habentur et conglobata: Mariam enim primo comparat aurorae: *quasi aurora consurgens*. Maria est aurora purissima, quam Deus formavit: *tu fabricatus es auroram* (Ps. 73). Haec est aurora pulcherrima, quae originalis peccati noctem et tenebras non admisit: *Maria est aurora, quam nox tenebrarum originalis peccati non vidit* (Pet. Dam. s. de Ass.). Mariam duo angeli pulchram ut lunam proclamant: *pulchra ut luna*: sicut enim luna in primo suae creationis instanti rutilantibus solis radiis fuit illustrata, ita et Maria in suae conceptionis momento solis justitiae gratia et divino lumine coruscavit; in hoc instanti non fuit luna imperfecta, sed *luna perfecta in aeternum* (Psal. 88); tunc fuit luna perfectissima et pulcherrima, quae per peccatum originale nullatenus fuit deturpata: *tota pulchra fuit, quam totam possedit gratiam, quia nullum in ea locum habuit*

peccatum (Rich. a S. Vict.). Addunt angeli, quod Maria fuerit *electa ut sol*. Ex sancto Isidoro sol dicitur, *quia solus est et unicus*; ita beata Virgo Maria instar solis sola fuit et unica inter puras creaturas ab originalis peccati labe præservata. Alii nonnulli in utero materno quidem sanctificati, non autem ab instanti conceptionis: Maria vero est sol, cui soli hoc privilegium fuit concessum: *sola gloriosissima Virgo non reperitur tempore ullo, peccato originali subjacuisse* (Card. Cusan.). Dicunt tandem angeli, quod Maria sit *terribilis, ut castrorum acies ordinata*. Maria Virgo, ut ait Origenes, *neque persuasione serpentis decepta est, neque ejus afflatibus infecta est*; quin contra in hoc mundum ingressa est dæmonibus terribilis ac formidabilis, velut exercitus ad certamen paratus; non in hunc mundum ingressa est, ut captiva dæmonis per peccatum originale, verum ut Virgo sanctissima dæmoni terribilis, *ut castrorum acies ordinata*. Ecce testimonium angelorum pro immaculata conceptione. Veniamus ad *S. Romanæ Ecclesie testimonium*.

III PARS.

Marie immunitatem testatur Ecclesia.

Cum aliqua questio, vel dubitatio in rebus fidem vel pietatem spectantibus insurgit, solutio, quantum fieri potest a S. Ecclesie testimonio sumenda est: *non oportet apud alios veritatem quærere, quando facile est ab Ecclesia sumere* (S. Iren. adv. hæc. 3). Est autem facillimum pro immunitate Mariæ testimonium Ecclesie sumere, cum ipsa in hac materia locuta sit ore Apostolorum, summorum Pontificum et conciliorum; ore Apostolorum, qui Ecclesiam stabilierunt; ore summorum Pontificum, qui eam rexerunt; et ore Conciliorum, qui eam representantur. Omnes apostoli, qui Mariæ morienti divinitus adstitero, convenisse etiam videntur ad ejus ortum laudandam, et ad illam in conceptione immaculatam prædicandam. Testimonium

S. Andreae jam retulimus dicentis, secundum Adam, seu Christum, natum esse ex terra non maledicta, seu ex immaculata Virgine. S. Jacobus Minor, apostolus et episcopus hierosolymitanus in sua Liturgia, cujus pluries mentionem facit sexta Synodus (1) (c. 32), Mariam *immaculatam et gloriosissimam Dominam nostram Dei Matrem* vocat. Eam pariter S. Marcus in sua Lyturgia *immaculatam et omnibus modis irreprehensibilem* appellat. Alia his similia aliorum apostolorum testimonia, ex libro quodam Vallisoleti servatos desumpta, refert illustrissimus Franciscus de Souza, episcopus de Osman, in libro mirabili, quem pro Mariæ immunitate composuit. S. Mathias apostolus, inquit, hoc modo loquitur: *o beata Maria, non fuisti concepta in peccato, imo semper plena omni gratia ac sapientia*. S. Thomas apostolus sic fatur: *o felix, que in principio vitarum fuisti electa, et in prævisio peccato Adami non fuisti cum aliis damnata*. S. Mattheus dixit: *o Maria immaculata, Spiritus Sanctus ab æterno te præservavit*. Ne autem diutius immoremur in exquirendis specialibus apostolorum pro immunitate Mariæ testimoniis, quid senserint omnes, habemus ex Concilio apostolorum Hierosolymis congregato, ubi, prout constat ex libris Ss. Cæcili et Tesiphon, omnes unanimiter dixerunt et declararunt, quod *illa Virgo, illa Maria, illa Sancta præservata fuit a peccato originali in primo instanti sue conceptionis, et libera ab omni culpa*. Ecce testimonium Ecclesie ore apostolorum prolatum. Audiamus eam loquentem ore summorum Pontificum. Doctor Angelicus probat, Mariam V. in sua nativitate fuisse sanctam et immaculatam, quia, inquit, *non celebratur festum in Ecclesia, nisi pro aliquo sancto*; ex quo inferri potest a simili, Mariam in sua conceptione sanctam fuisse et immaculatam, cum plures ex summis Pontificibus festum de immaculata Virginis conceptione celebrari permiserint et jusserint; verum

(1) Hæc est tertia Synodus generalis Constantinopoli convocata contra monothelitas, Petri cathedram tenente S. Agathone, anno 680. N. E.

alia plurima, eaque non contemnenda pro immunitate Mariæ habemus summorum pontificum testimonia. Sixtus quartus, ex magna qua ad mysterium conceptionis B. Virginis devotione ferebatur, quatuor edidit constitutiones, quarum duabus primis præcipit in tota Ecclesia romana celebrari officium sub titulo *Immaculate Conceptionis*. Aliis vero duabus constitutionibus approbat Officia Conceptionis a Bernardino de Bustis et Leonardo Vogarolis composita. Innocentius VIII, anno V sui pontificatus approbavit et confirmavit religionem Immaculatæ Conceptionis Monialium Toleti. Julius secundus, Leo decimus, Clemens octavus, et alii nonnulli summi Pontifices plures indulgentias Immaculatæ Conceptionis festum celebrantibus concesserunt, multasque Ecclesias et monasteria sub titulo Immaculatæ Conceptionis erecta approbarunt et confirmarunt. Paulus quintus in sua constitutione: *Regis pacifici*, prohibuit cunctis, *ne audeant in concionibus, lectionibus, conclusionibus et aliis quibuscumque actibus publicis asserere, quod beatissima Virgo fuerit concepta cum peccato originali*. O præclara summorum Pontificum pro immaculata Virginis Mariæ conceptione testimonia! At omnibus aliis clarius et sublimius locutus fuisse videtur Alexander septimus in sua constitutione, quæ incipit: *Solicitudine Ecclesiarum*, ubi renovat quæ a prædecessoribus suis in gratiam immaculatæ conceptionis decreta et concessa fuerant, et insuper ait: *animam B. V. M. in sua creatione et in corpus infusione Spiritus Sancti gratia donatam et a peccato originali præservatam fuisse*; quo nihil clarius pro immunitate Mariæ afferri posse videtur; ideo cum summi illius Pontificis verba mente revolve, mihi in mentem venit egregium Gelasii papæ effatum, lib. de S. Eucharistia, ubi agens de forma, qua Christus Dominus sacrosanctum hoc Sacramentum instituit, ait pontifex: *cum Christus Dominus tam apertis verbis dixisset: hoc est corpus meum, hic est calix sanguinis mei, proprio ore, tanquam gladio acutissimo, omnes hæreticos jugulavit, ac iniquorum ora obstruxit*. Dicam, modo aliquatenus simili, quod cum summus pontifex Christi in terra vices gerens apertis et clarissimis verbis testatus fuerit, ani-

mam B. Virginis *in sua creatione et in corpus infusione Spiritus Sancti gratia donatam, et a peccato originali præservatam fuisse*; jam ejus ore opposita sententia jugulata, omniumque adversariorum ora obstructa esse videntur. Ad hæc audiamus breviter Ecclesiam ore *Conciliatorum* pro immunitate Mariæ loquentem.

In Concilio sexto generali, actione secunda, habentur hæc verba: *quæ immaculata semper extitit ab eocordio tuæ creationis, quia paritura eras Creatorem totius sanctitatis*. In Concilio Nicæno, actione tertia, dicitur: *veneramur etiam et adoramus imaginem Deiparæ, et Domine nostræ irreprehensibilis et immaculatæ*. In Concilio Toletano secundo in professione fidei hæc leguntur verba: *solan Filii personam de sancta et immaculata Maria Virgine carnem credimus assumpsisse*. In aliis non paucis Conciliis similia pro immunitate Mariæ verba reperiantur: et novissime in Tridentino habetur sequens declaratio: *declarat S. Synodus, non esse suæ intentionis comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam et immaculatam Virginem Mariam*. Insuper declarat ibidem eadem S. Synodus, observandas esse præallatas Sixti Papæ quarti constitutiones, sub penis in iisdem constitutionibus contentis, quas innovat. Ecce quæ pro immunitate Mariæ adducere proposueramus testimonia, quæ credibilia facta sunt nimis. Heu si bene perpendantur, quis eam in conceptione sua immaculatam extitisse dubitabit? quis non ei ex corde dicat: *macula non est in te*. O Maria! testes advocavimus cælum et terram, Deum, Angelos et Ecclesiam; eorum convenientia sunt testimonia, in hoc conveniunt omnes, quod originalis peccati maculam non contraxeris: *macula non est in te*. Miramini Mariam, in qua *nec nodus originalis, nec cortex actualis culpæ fuit*. Eam miramini, et discite, toto corde exhorrescere, totisque conatibus peccatum fugere. Heu! Maria nec unico momento fuit peccato inquinata, et tot sunt, qui pluribus mensibus, imo et multis annis in peccato suo dormiunt et torpescent. Heu peccator! si scires quid sit peccatum mortale, si nosses qui ejus sint effectus,

ab eo profecto plus quam a facie colubri declinares; si serio perpenderes, quod Deus factus sit homo, ut pro peccato de rigore iustitiæ satisfacere valeret; si animo ponderares, quomodo unum peccatum mortale æternis plectatur suppliciis; si sollicite meditareris illam pœnarum infernalium æternitatem, cui etiam pro unico mortali peccato homines ad dicuntur, certe plus mortale aversareris peccatum, quam ipsam mortem corporalem, imo et plus quam ipsum dæmonem. Attamen, o vesaniam et cæcitate multorum hominum, qui licet mortali peccato inquinati, epulant nihilominus, rident, choreas agunt et dormiunt, ac si ipsis revelasset Deus, quod sint de sua salute securi. Mirabatur Cæsar Augustus, hominem multis gravatum debitis, somno posse indulgere; quanto majori admiratione et stupore dignum videtur, quod homo in statu peccati mortalis, ac proinde infinitis et æternis gravatus debitis, dormire possit? O peccator, si in peccato tuo diu obdormisti, *exurge qui dormis*; surge nunc a peccato, ne in illo amplius immereris, nec ultra patiaris illud in te inhabitare; expelle a te omnes iniquitates tuas, lava te salutari penitentiæ baptismo, nulla denique in te remaneat macula, ut aliquando cum Maria in cœlo æterna beatitudine perfruaris. *Amen.*

DE SANCTO THOMA APOSTOLO.

CONCIO UNICA.

Noli esse incredulus sed fidelis (Joan. 20, 27).

Sicut in damnatis peccata, quæ per penitentiam non abluunt, sunt maculæ perpetuæ, quibus fœdantur et deturpantur; ita in beatis crimina, quæ salutaris penitentiæ lavacro ex-

piarunt, sunt velut ornamenta, quibus in perpetuum decorabuntur et nobilitabuntur. Unde licet nimio sanctos suos Deus afficere soleat honore: *nimis honorati sunt amici tui*; eorum tamen non reticet peccata; quin contra clarissimis et exaggerativis ea verbis explicat; nec quisquam tam graviter inimici sui crimen effert, quam Deus electorum suorum, qui prius peccatores extiterunt, culpas aggravat et amplificat. Videte, quam clare Davidis adulterium, homicidio contactum, cum omnibus adiunctis utrumque illud crimen aggravantibus describat. Attendite, quomodo Petri negationem a quatuor evangelistis conscribi, et vivis coloribus depictam nostris oculis obijci curet. Perpendite, quomodo Magdalene peccata delineari satagat; imo et peccatrice famosas illam vocari sinat: *erat in civitate peccatrix*. Animo tandem revolvide, quomodo vel ipsorum apostolorum, quos eramus in totius vitæ exemplum habituri, nec affectus naturæ imbeciliores, nec casus etiam graviore ab evangelistis dissimulari velit, et precipue divi Thomæ apostoli, cujus dubium et incredulitatem narrant et manifestant: *noli esse incredulus, sed fidelis*. Dei hac in parte nunc me menti conformabo, et divi Thomæ peccata simul cum ejus virtutibus non in dedecus, sed in laudem illius describere et manifestare pertentabo: si enim magna gloria est monstra domasse, non parva gloria est D. Thomæ, quod peccata, quæ horrenda sunt monstra, e corde suo eiecerit et penitus extirpaverit. Loquar ergo et de peccato et de virtutibus illustris illius apostoli. *Ave.*

Divus Thomas dubitavit, tetigit et credidit: *dubitavit*, an Christus a mortuis surrexerit, et an eum alii viderint apostoli: *tetigit* vulnera Christi eum ad ipsa tangenda invitantis: *credidit* tandem, quia de rei veritate convictus, clamavit dicens: *Dominus meus et Deus meus*. S. Gregorius papa admonet, non fortuito factum esse, quod divus Thomas dubitaverit, tetigerit et crediderit: *numquid casu gestum creditis, ut electus ille audiens dubitaret, dubitans palparet, palpans crederet?* (hom. 26 in Evang.). Fateor, me non omnia percipere mysteria, quæ in hoc dubio, in hoc contactu et